

SUSIKKO

METSÄHISTORIAN SEURA RY:N JÄSENTIEDOTE

3/2009 11.12.2009

Merkkivuosi

Päättymässä oleva vuosi on nimetty merkkivuodeksi 2009. Suomessa merkkivuonna on palattu 200 vuoden takaisiin tapahtumiin, jolloin hävityn sodan seurauksena Ruotsi menetti Venäjälle kahdeksan itäistä lääninään. Porvoon valtiopäivillä maaliskuussa 1809 Venäjän keisari Aleksanteri I:n hallitsijavakuutuksella Suomi sai pitää vanhat lakinsa, uskontonsa ja erioikeutensa, eikä sitä liitetty suoraan Venäjään. Venäjään liitetyt alueet julistettiin autonomiseksi Suomen Suuriruhtinaskunnaksi. Suomessa on tiedostettu, minkä kansallisen kehityskulun vuosi 1809 sysäsi liikkeelle. Sen lopputuloksena oli itsenäisen Suomen synty 6.12.1917.

Merkkivuotta on vietetty monin tapahtumien. On ollut Sprengtporten-seminaareja, ”Tutkittua Tuuvaa” -tapahtumia, Porvoon valtiopäivien muistojuhlallisuuksia ja runsasta julkaisutoimintaa omasta historiamme kiinnostuneille. Ruotsissa merkkivuonna ei niinkään ole korostettu hävityn sodan seurauksia ja suurvalta-aseman menetystä, vaan on tuotu korostetusti esille, että tuosta ajasta alkoi Ruotsin valtiohistoriassa, yhteiskunnallisessa kehityksessä ja kansakunnan rakentamisessa ainutkertainen ja edelleen jatkuva 200 vuoden rauhanjakso. Vuosi 1809 merkitsi myös Bernadotten hallitsijasuvun valta nousua.

Paljon muutakin on tämän merkkivuoden tiliin kirjattavissa. Keväällä tuli kuluneeksi 150 vuotta Metsähallituksen perustamisesta. Merkkivuotta on vietetty erilaisin juhla- ja tiedotustapahtumin. Lustossa on esillä Metsähallituksen historiaa käsittelevä Kohtauksia metsässä -näyttely ja Metsävaltio -kirja ylsi Tieto-Finlandia ehdokkaaksi.

Berliinin muurin murtuminen marraskuussa 1989 oli aikalaisillemme historiankulun jyrkkä käännekohta. Kylmä sota päättyi 20 vuotta sitten, mutta päättyneen aikakauden traumojen purkaminen on kestänyt Euroopassa tähän asti ja jatkuu vielä pitkään, kuten Ville Pernaa toteaa Kanavan 8/2009 pääkirjoituksessaan.

Meitä koskettaa joka vuosi marraskuun viimeinen päivä, talvisodan syttymisen muistopäivä. On kulunut 70 vuotta noista 105 kunnian päivästä. Suomalaiset täyttivät viimeistä piirtoa myöten velvollisuutensa itsenäisyytensä ja vapautensa puolesta taistelllessaan. Metsähistorian Seura käsittelee vuosikokouksessaan ”talvisodan ihmettä”. Vuosikokouksesitelmässä FT Heikki Kupiainen puhuu aiheesta ”Savon saloilta ja savotoilta maata puolustamaan”. Pan-kaapa jo nyt kalenteriinne vuosikokouksen aika ja paikka: Tieteiden Talo Helsingissä 25.3.2010 klo 13.

Metsähistorian Seura perustettiin Lustossa 7.12.1994. Merkkivuotena tulimme toimineeksi 15 vuotta. Tulevan vuoden toiminnassa Seuramme korostaa kansakuntamme pysyviä yhteisiä arvoja ja historiamme ylpeydenaiheita.

Toivotan Metsähistorian Seuran jäsenille perheineen

HYVÄÄ JOULUNAIKAA JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

Juhani Huittinen, puheenjohtaja

A J A N K O H T A I S T A

Jäsenuutisia

Metsähistorian Seuran hallitus on hyväksynyt uusiksi jäsenikseen Matti Pitkäsen, Jaana Luttisen, Gustaf Strandin, Veikko Tiaisen, Kyösti Kultasen, Elvi Tiirilän, Pekka Tiirilän, Raija Ellän, Anneli Vainion, Olli Turusen, Hannu Schildtin, Timo Panhelaisen, Mauri Hastin, Heikki Kupiaisen ja Anna Salmisen. Jani Körhämön, Hanne Vaaralan, Mirjam Kosusen, Marja Ekdahlin, Uolevi Tuovisen ja Hilke Liisa Himasen jäsenyyksien on todettu päättyneen.

Liity Metsähistoria-listalle!

Metsähistorian Seura on perustanut viime keväänä metsähistoriasta ja sen tutkimuksesta kiinnostuneille oman sähköpostilistan. Listan jäsenet voivat vaivattomasti tiedottaa toisilleen metsähistorian ajankohtaisista asioista tai tiedustella neuvoja metsähistoriaan liittyvissä ongelmissa.

Sähköpostilista on kaikille vapaa ja sille pääsee mukaan ilmoittamalla oman sähköpostiosoitteensa Jaana Laineelle, jaana.laine@helsinki.fi, p. (09) 191 24709.

Sähköinen

SUSIKKO

METSÄHISTORIAN SEURA RY:N JÄSENTIEDOTE

Metsähistorian Seuran hallitus on päättänyt, että seuran tiedotusta siirretään sähköiseen muotoon vuoden 2010 aikana.

Jäsentiedote tullaan julkaisemaan kolme kertaa vuodessa seuran kotisivulla ja jäsenille lähetetään sähköpostitse linkki uuteen tiedotteeseen aina sen ilmestyttyä. Uudistus merkitsee entistä nopeampaa tiedonkulkua, taloudellisia säästöjä ja mahdollistaa Susikon sisälön ja ulkoasun kehittämisen.

Niille jäsenille, joilla ei ole käytettävissä sähköpostiosoitetta, lähetetään edelleen monisteasuinen tiedote postitse.

Sähköiseen Susikkoon siirtyminen edellyttää jäsenkunnan sähköpostiosoitteiden keräämistä ja päivittämistä.

Sihteeri pyytää edelleen kaikkia jäseniä mahdollisimman pian lähettämään sähköpostiosoitteensa ja ilmoittamaan jatkossa sekä posti- että sähköpostiosoitteiden muutoksista: metsahistorian.seura@lusto.fi.

**Mikäli et voi vastaanottaa sähköpostia, ilmoita siitäkin:
Leena Paaskoski, Metsähistorian Seura, c/o Lusto, 58450 Punkaharju tai puhelimitse p. 050 3669552.**

RETKEILYT

Toukokuussa Itävaltaan ja Unkariin!

Metsähistorian Seuran opintomatka 4.–8.5.2010

Tiistai 4.5.

14.45 Lento Helsinki - Wien (16.30)
Kuljetus keskustaan ja kaupunkikierrros;
majoitus: Hotelli Kummer****

Keskiviikko 5.5.

Wien

Itävallan valtionmetsin pääkonttori
- valtionmetsät ennen ja niiden tämän päivän merkitys
Biosphären Park Wienerwald, luonnonhoito- ja puistometsäalue
Klosterneuburg-säätiö
- luostarin metsätalous ennen ja nyt
- luostarikäynti, viininmaistajaiset
Keskustelutuokio Itävallan metsätaloudesta/MH Kasimir Nemestothy
Ajo Soproniin, Unkari; 75 km

Sopron

Tutustuminen kaupunkiin; majoitus: Hotel Sopron***

Torstai 6.5.

Sopron

Länsi-Unkarin yliopisto
- metsäopetus Sopronissa ja koko Unkarissa
- Unkarin metsätalouden historia
Ajo Itävaltaan Lackenbachiin; 40 km
Lackenbach
Museum Schloss Lackenbach
- "Der Natur auf der Spur" -luontonäyttely
- Itävallan yksityismetsätalous ennen ja nyt
Ajo Grossreiflingiin; 210 km; majoitus: Gasthof Schnabl***

Perjantai 7.5.

Grossreifling

Itävallan Metsämuseo, Österreichisches Forstmuseum "Silvanum"
Ajo Salza-joen vartta Mariazellin; 70 km
- tutustuminen Basilikakirkkoon/luostariin
Ajo alppimaisemissa Mürzzuschlagin kautta Wieniin; 160 km

Wien

Yhteinen wieniläisilta
Majoitus: Hotelli Kummer****

Lauantai 8.5.

Varhaisaamiainen ja kuljetus lentokentälle
10.30 Lento Wien-Helsinki (14.00)

Esittelyt tulkitaan pääosiltaan suomeksi. Wien-päivän oppaamme MH Nemestothy puhuu suomea. Osanottajamäärä rajataan 25...32 henkeä. Matkan hinta 740,-, jos 32 osallistujaa, sis. lennot, retkeilybussi, majoitus/neljä yötä 2hh:ssa aamiaisineen, kaksi ilta-ateriaa ja opastus. Hinta 760,-, jos 25 osallistujaa. Lisämaksu/1hh on 100,-. Lisämaksu/ei-jäsenet 50,-.

Ilmoittautumiset ja tiedustelut: Markku Rauhalhti, rauhalhti@kolumbus.fi; 050 68 980. Ilmoittautumiset 10.1.2010 mennessä.

Opintomatalla Virossa

Toukokuun 7.–10. päivinä järjestetyn seuramme opintomatkan pääaiheena oli Saarenmaan metsä- ja kulttuurihistoria. Lisäksi kävimme Sagadin kartanossa ja Viron Metsämuseossa. Matkalle osallistui 20 henkeä.

Matkalaiset Sagadin kartanomiljöössä. Kuva Markku Rauhalhti.

Saarenmaan osuudella asiantuntevana matkaoppaana toimi virolainen metsänhoitaja, luontokirjailija, luontokuvaaja ja Eesti Mets -lehden päätoimittaja Hendrik Relve sekä Saarenmaalla paikallisena asiantuntijana Viron valtionmetsien (RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus) Saarenmaan luonto- ja virkistyspalvelujen johtaja Anu Metsniit. Karjalasman entisellä metsänvartijatalolla kuultiin ja nähtiin, miten organisaatiomuutoksessa tyhjäksi jäänyt talo muuttuu koululaisten ja muun yleisön infopaikaksi. Laugun vanhalla metsänvartijatalolla tutustuttiin museotaan ja sen kokoelmiin, seurattiin käsityönäytöstä ja käytiin istuttamassa käynnin muistoksi muutama puuntaimi. Pangan pengermä, Anglan tuulimyllyt, Karjan Kartariinan kirkko, Kaalin meteoriittikraateri ja Kuressaaren Pispanlinna antoivat ainoan tiedon saaren luonnosta ja kulttuurihistoriasta. Paluumatkalla tutustuttiin Mihkel Rannan vuosikymmenten työllä perustamaan omaperäiseen puulajipuis-

toon eli dendraariumiin sekä Muhun saarella Koguvan perinnekyllän museonäyttelyihin. Bussimatkoilla kuultiin Hendrikin selostuksia Viron metsä- ja metsäteollisuushistoriasta.

Viron Metsämuseo sijaitsee Sagadin kartanossa, Lahemaan kansallispuiston itäreunalla, noin 80 kilometriä Tallinnasta itään. Metsämuseo oli 1980-luvulla ensin pienimuotoisena näyttelynä kartanon päärakennuksessa. Sittemmin 1990-luvulla se sai näyttelytilat vanhaan malliin rakennetussa sivurakennuksessa, jossa toimii myös hotelli. Muutama vuosi sitten tämä rakennus otettiin kokonaan hotellikäyttöön ja metsämuseolle kunnostettiin pihapiirissä oleva suuri ajoneuvo- ja kalustovaja. Yli 600 vuotta vanhan kartanon, nykyisin Viron metsähallituksen hallinnassa olevan Sagadin metsäkeskuksen, 1700-luvulta peräisin oleva päärakennus toimii kartanomuseona. Sagadin historiaa ja nykypäivää esitteli metsäkeskuksen johtaja metsänhoitaja Krista Keedus.

Metsäkeskuksen tiloissa toimii myös luontokeskus, jossa koulunuorisolle järjestetään vuosittain monia kymmeniä luontokoulujaksoja. Keskuksen opettaja Peeter Hussaar antoi meille havainnollisen kuvan luontokeskuksen toiminnasta.

Markku Rauhalhti

Matkan asiantuntijat Anu Metsniit ja Hendrik Relve, taustalla Marja ja Pentti Roiko-Jokela. Kuva Markku Rauhalhti.

Terveisiä Norjan konferenssista

Pohjoismainen metsähistoriaväki piti konferenssinsa viime elokuun lopulla Norjan Helgelandissa. Pääteemoina olivat kasvilisuushistoria ja metsittyminen Pohjolas- sa. Osanottajia oli kaikkiaan 43, tosin osa paikallisista osallistui vain osan aikaa. Islannista osanottajia tuli peräti 12 metsäjohtaja Jón Loftssonin johdolla. Suomesta osallistui kahdeksan: Juhani Huittinen, Eero Knaapi, Marju Lehonkoski, Pekka Lehonkoski, Henrik Lindberg, Helkamari Nolte, Leena Paaskoski ja Markku Rauhalampi sekä Ruotsista kolme ja Tanskasta yksi. Suomalaisia oli oikeastaan yhdeksän, sillä mukana oli myös yhdistyksemme jäsen, Lyckselen Metsämuseon johtaja Maarit Kalela-Brundin.

Konferenssi aloitettiin tiistaina 25.8. ilta- päivällä sisämaassa Hattfjeldalissa ja päätettiin torstaina 27.8. Mosjøenissä, Vefsn-vuonon varrella. Tapahtuma oli kolmijakoinen: retkeilypäivä sisämaassa, toinen päivä rannikolla sekä seminaari- jaksot. Retkeilyillä ja tutustumiskäynneillä saatiin monipuolinen kuva alueen metsistä ja metsätaloudesta sekä metsä- ja kulttuurihistoriasta.

Hattfjeldalissa tutustuttiin seudun suurimman yrityksen, Arbor-lastulevytehtaan, yli 50-vuotiseen historiaan ja nykypäivään. Firman nimi on monelle tuttu, onhan Lustossa esillä Suomen ensimmäinen puunkaato kone "Arbor". Kävimme myös Sijti Jarne -nimisessä saamelaisen kulttuurin keskuksessa. Matkalla ensin länteen ja sitten pohjoiseen kohti Mosjøeniä kävimme myös metsässä tutustumassa luonnonmukaiseen metsänkäsitteeseen, poikkesimme Granen talomuseossa ja Laksforsenin turistikahvilassa. Illalla katseltiin Mosjøenin vanhaa puutaloaluetta, joka on onnistuttu säästämään markettien rakentamiselta ja jossa uudetkin pientalot tehdään vanhaan tyyliin, ja käytiin museotalossa.

Petter Dass -museon modernia arkkitehtuuria. Kuva Markku Rauhalampi.

Mosjøenin vanhoja puutaloja. Kuva Markku Rauhalampi.

Toisena retkeilypäivänä ajettiin Vefsn-vuonoa seuraten rannikkoseuduille Alstahaugiin. Siellä tutustumiskohteena oli taimitarha ja sen vierellä oleva puulajipuisto sekä lähituntumassa sijaitseva moderni Petter Dass -museo.

Konferenssin seminaarijaksoissa kuultiin viisi konferenssin aihepiiriin liittyvää esitelmää, jotka pitivät Mats Hagner (Ruotsi), Peter Friis Møller (Tanska), Henrik Linberg (Suomi), Olaf Eggertsson (Islanti) ja Anne Elisabeth Bjune (Norja). Lisäksi kuultiin isäntien esitelmiä alueen metsähistoriasta ja metsätaloudesta.

Konferenssi päätettiin torstai-iltana. Osa meistä jäi vielä perjantaiksi, jolloin isännät järjestivät kiertokäynnin paikallisissa Helgeland-museon kohteissa. Läänin kaikki 16 museota 16 kunnassa kuuluvat nykyisin Helgeland Museum -organisaatioon. Museoiden hallinnollinen järjestely on Norjassa meneillään laajemminkin. Illan- suussa isännät yllättivät viemällä meidät paikalliseen yksityiseen sotamuseoon. Varsinkin Tampereen Suojeluskunta- ja Lottamuseon johtaja (nimi alla, toim. huom.) oli yllätyksestä ihastunut!

Yhteistyöryhmälle uusi puheenjohtaja

Konferenssin yhteydessä pidetyssä kokouksessa Pohjoismaiden metsämuseoiden ja metsähistorian seurojen yhteistyöryhmän puheenjohtajaksi valittiin Bjørn Bækkelund Norjan Metsämuseosta. Allekirjoittaneen pesti puheenjohtajana olikin kestänyt jo seitsemän vuotta. Ryhmän yhteyksien hoitaminen ja osallistujayhteisöjen "unilukkarina" toimiminen työllistivät ajoittain melkoisesti, mutta mielenkiintoista ja antoisaa se oli. Suomen yhteyshenkilöinä ryhmässä jatkavat Helkamari Nolte ja allekirjoittanut. Kokouksessa päätettiin myös, että seuraava konferenssi pidetään ensi vuoden elokuussa Ruotsissa, paikkana todennäköisesti Omberget Itä-Göötanmaalla Vetternin itärannalla. Aihealueiksi ko. paikassa sopivat ennen muuta luonnonhoito ja metsien virkistyskäyttö. Kevään edetessä "perästä kuuluu". Suomen vuoro järjestää konferenssi on taas vuonna 2011.

Viime vuosikymmenen puolivälissä virite- tyn Pohjoismaiden metsämuseoiden ja metsähistorian seurojen yhteistyön näky- vin muoto on ollut vuosittaiset konferenssit vuorollaan kussakin maassa. Sen lisäksi on tietenkin arkisempaa tietojen vaihtoa ja näyttelyjenkin vaihtoa. Hyvin järjestetyt ja ohjelmoidut tapahtumat ovat olleet antoisia. Ensi vuoden konferenssiin Ruotsiin toivoisin mukaan myös "uusiasvoja", jotta yhteistyöllä olisi jatkuvuutta ja siihen saisi uusiakin muotoja. Pohjois- maisen Kulttuurirahaston apurahan ja paikallisten yhteisöjen sponsoroinnin ansiosta osallistumismaksut ovat olleet 0- tasoa tai lähellä sitä. Osanottajien kontol- le jäävät näin ollen lähinnä vain matka- ja majoituskulut.

Markku Rauhalahi

Opintomatalla Kuopiossa

Metsähistorian Seuran Kuopion opinto- matkan teemoina syyskuussa olivat mm. itäsuomalaisen Herman Saastamoinen Oy:n, Hallman Oy:n ja Oy Hackman Ab:n tarinat, suomalaisen tulitikun tarina ja Pohjois-Savon yksityismetsätalous. Mat- kalla mielenkiintoisia historiakohteita oli- vat lisäksi mm. Korttelimuseo, Ortodoksi- nen kirkkomuseo, Hackmanin Sorsakoski sekä Haminanlahden kartano ja Wright- veljekset.

Matti Parikan kuvakertomus retkeilystä löytyy seuran kotisivuilta www.lusto.fi/seura kohdasta Retkeilyt - Aiemmat retkeilyt.

T A P A H T U M A T

Moni-ilmeinen metsä – metsähistoriaseminaari Jyväskylässä 10.9.2009

Metsähistorian Seura järjesti yhdessä Jyväskylän yliopiston Historian ja etnologian laitoksen, Taloushistoriallisen Yhdis- tyksen ja Luston kanssa seminaarin, jos- sa tehtiin läpileikkaus käynnissä olevasta metsähistoriallisesta tutkimuksesta. Se- minaarin teema "moni-ilmeinen metsä" punoutui metsähistoriallisten tutkimusnä-

kökulmien, metsäsuhteiden ja -käsitysten sekä metsiin liittyvien moninaisten arvojen ympärille.

Seminaarin puheenjohtajana toimi Seuran hallituksen jäsen, dosentti Heikki Roiko-Jokela, joka on myös johtanut Metsämiesten Säätiön rahoittamaa tutkimushanketta ”Ihminen ja metsä. Kohtaamisia arjen historiassa 1500–2000”. Hankkeen tutkijoista esitelmöivät YTT Jaana Luttinen, FM Erkki Laitinen ja FT Janne Hakari.

Seminaarin vilkkain keskustelu syntyi MMT Tapani Tasasen, professori Harri Siiskosen ja FM Jouni Kumpulaisen yksityismetsälainsäädännön syntyä ja soveltamista koskevien esitelmien tiimoilta. Keskustelussa pohdittiin muun muassa sitä, mitä tahoja 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alkuvuosikymmenillä pidettiin sopivimpana hoitamaan yksityismetsätalouden neuvontaa ja valvontaa. Vastakkain olivat maa- ja metsätalouden organisaatiot ja intressit, joiden välissä varsinainen yksityismetsien hoito uhkasi jäädä lapsipuolen asemaan. – Aiheesta on tulevaisuudessa tulossa erillistutkimuksia ja yksi väitöskirja.

Lisäksi seminaarissa esitelmöivät professori Ilkka Nummela metsäteollisuuden kasvun ajoittamisesta, VTM Antti Parpola Metsähallituksen virallisista ja epävirallisista metsäsuhteista, VTM Riitta Mäkinen Maa- ja metsätaloustuottajien säätiön omistamasta Kettulan metsätilasta erilaisien kertomusten lähteenä, FL Suvianna Seppälä metsänomistamisen ja -hoidon sukupuolittumisesta 1900-luvulla (korjaa tämä) sekä FL Niko Hänninen uiton ja maantiekuljetusten välisestä kilpailusta Pohjois-Suomessa. Professori Matti Leikola hauskutti yleisöään vertaillaessaan 1920–1950-luvun kuusentaimikoiden perustamisvimmaa ja kuusen viljelyä hölmöläistarinoiden muodollisesti pätevään mutta peräti vinksahtaneeseen logiikkaan.

Tilaisuuteen osallistui lähes 100 henkeä, metsäalan tutkijoita, opiskelijoita ja harrastajia.

Jyrki Paaskoski

KIRJAT

Metsävaltion historiaa

Metsävaltio. Metsähallitus ja Suomi 1859–2009. Antti Parpola ja Veijo Åberg. 2009. Edita/Metsähallitus. Helsinki. ISBN 978-951-37-5582-9. 496 s.

Metsähallitus on juhlinut jo alkuvuodesta näyttävästi puoltatoista vuosisataansa. Näyttävä ja lukukelpoinen on myös otsikon aikavälin kattava Metsähallituksen historia. Veijo Åberg on kirjoittanut kirjan ensi neljänneksen, aikavälin 1859–1939. Se on kirjoitettu hieman kursorisesti ja aiempiin julkaisuihin sekä Metsähallituksen vuosikertomuksiin perustuen. Tuolta ajaltahan löytyy jo ennestään kattavia historioita ja historioita, joten tämä ratkaisu on perusteltu.

Antti Parpola on kirjoittanut kolme neljänestä kirjasta – viime sodista nykyisyyteen. Hän on tehnyt varsinaisen historian-tutkimuksen käyttämällä runsaasti alkupe- räislähteitä. Hän onkin löytänyt kiitettävän runsaasti uutta aineistoa. Molemmat kirjoittavat samaan tyyliin sujuvaa ja vivah-teikasta tekstiä. Kirjoittajat ovat onnistuneet löytämään Metsähallituksen historiasta dialogia, jännitteitä ja valtakamppailua. Historiaan on syntynyt elävä ja aika-kausittain vaihteleva juoni.

Åberg ja Parpola ovat Oy Spiritus Historiae Ab:n historioitsijoita – arvattavasti aiemmin metsätaloutta tuntemattomia. Metsäterminit ja metsäkysymysten ymmärrys on siinä suhteessa yllättävänkin onnistunutta. Ehkä tähän on vaikuttanut

osaltaan Juha Mäkisen johtama historia-toimikunta. Sinänsä onnistuneeseen ”Metsävaltion” historiaan voin tehdä vain vähäisiä reunamerkintöjä.

Metsätalouden koulutus ja yksityismetsätalouden valvonta olivat pitkään Metsähallituksen mittavia tehtäviä. Yllättäen niistä ei juurikaan kerrota, mutta ei myöskään rajata pois.

Åberg kirjoittaa ”Metsäntutkimuksen alkua” -luvussa liian ylimalkaisesti alan tutkimuksen käynnistymisestä. Vaikka Turun Akatemian professoreiden P. Kalmin ja P. A. Gaddin aikana tehdyt lukuisat maisterin väitöskirjat edeltävät ajallisesti Metsähallituksen perustamista, olisi tuosta kansainvälisestäkin harvinaisesta tutkimussuuntauksesta pitänyt mainita. Evon metsäopiston johtajan A. G. Blomqvistin pioneeritutkimuksia 1800-luvun lopulla ei olisi saanut sivuuttaa. Olihan hän Metsähallituksen palveluksessa. Sitä paitsi yliopistokin palkitsi hänen metsätieteelliset ansionsa kunniatohtori-tittelillä.

Ehkäpä tähän puutteeseen liittyy myös yksi teoksen harvoja haksahduksia. Kirjoittajat lainaavat alkusanoissaan ja päätösluvussaansaan Pirjo Ilvesviidan metsästyksen historiaan liittämiä kansansivistämisen, tieteellis-taloudellisen ja ekologisluonnontieteellisen suuntauksen paradigmoja. Kyllähän näitä kaikkia Metsähallituksenkin toiminnassa esiintyy. Mutta miksi lainata muualta, kun metsätieteistä löytyy paradigmaksi vahva kestävän metsätalouden yli kaksisataa vuotta vanha teoriapohja, joka myös on viime vuosikymmeninä kokenut perusteellisen valankumouksen?

Kirjoittajat arvioivat Metsähallituksessa siirrytyn tieteellis-taloudelliseen paradigmaan metsänhoitotieteen professori A. K. Cajanderin tultua ylitirehtööriksi 1918. Kuitenkin heti perustamisesta saakka Metsähallituksessa aloitettiin pyrkimys kohti perinteistä normaalimetsämallin

mukaista metsätalouden kestävyttä, joka tähtäsi puun hakkuumahdollisuuksien jatkuvuuteen ikuisuuteen saakka.

Lait ja asetukset eivät tähän velvoittaneet, vaan metsänhoitajien koulutus Saksassa ja Suomessa. C. V. Gyldénin metsätalouden oppikirja vuodelta 1853 oli Evon metsäopistossa ahkerassa käytössä. Se puolestaan perustui pääosin Saksan jo tuolloin vankkaan metsätieteiden perinteseen.

Åberg kirjoittaa myös, että Metsäntutkimuslaitoksen toiminta Metsähallituksen alaisena vuodesta 1918 oli ”aluksi hyvin pienimuotoista ja oli pitkään luonteeltaan pikemminkin koe- kuin tutkimuslaitos”. Hän mainitsee sitten kylläkin myöhemmin valtakunnan metsien inventoinnin Metsäntutkimuslaitoksen työnä.

Åberg ei huomaa, että tämä inventointi oli tutkimusperustainen. Sen valtavat kenttätyöt tehtiin 1921–1924. Myös tulosten laskenta silloisilla laskukoneilla vaati suuren työpanoksen. Metsien systemaattiseen otantaan perustuva inventointi koko maan laajuisena ja tulosten ensi julkaiseminen 1924 oli ensimmäinen koko maailmassa. Se kiidätti työtä johtaneen professori Yrjö Ilvessalon heti sekä maailmanmaineeseen että myöhemmin akateemikoksi Suomessa. Metsäntutkimuslaitoksen professorit Olli Heikinheimo ja V. T. Aaltonen julkaisivat kumpikin 10 tieteellistä kirjoitusta 1918–1927. Tästä voisi päätellä, että laitoksen tutkimustoiminta sai lentävän lähdön!

Kirjassa kuvaillaan hyvin Metsähallituksen toimintaan eri aikakausina pyrkineiden eturyhmien menettelyt. Vuoriteollisuus, asutustoiminta eri vaiheissaan, sahateollisuus, laaja metsäteollisuus, valtioneuvosto sekä ympäristön suojelu ovat kukin aikanaan pyrkineet eri tavoin vaikuttamaan Metsähallituksen resurssointiin ja toiminnan sisältöön.

Kirjoittajat ovat onnistuneet näistä vastakkainasetteluista kutomaan jännittävää draamaa – todellisia taisteluita valtion metsistä ellei suorastaan metsäsotien kuvauksia. Valtion metsien käyttäminen asutukseen on säilynyt kiistanalaisena Metsähallituksen synnystä viime aikoihin saakka. Metsänhoitajat ja agronomit ovat olleet tässä asiassa napit vastakkain.

Metsähallitusta viime sotien aikana kuvaillaan 44 sivulla. Noista vuosista on löytynyt värikästä kerrottavaa. Parpola kirjoittaa keskitetyistä radikaaleista hakkuista, mutta häneltä jäävät huomaamatta sotavuosien runsaat hakkuusäästöt. Halkojen lisääntyneet hakkuut vain pieneltä osin korvasivat metsäteollisuuden viennin romahtamisesta aiheutuneet hakkuiden supistumiset. Sotavuosien tapahtumien kuvaus on kokonaisuutta ajatellen liian pitkä.

N. A. Osara oli kyvykäs Metsähallituksen pääjohtaja 1952–1960. Parpola kuvailee hänen toimintaansa värikkäästi ja laajasti. Hän puhuttelee Osaraa toistuvasti liikemiehenä, vaikka Osaralla ei ollut liikemiestaustaa. Mainitsematta jää myös, että Osara oli ennen sotia tutkija ja metsäekonomian professori. Sodat nostivat hänet maan metsäpolitiikan johtoon.

Valtion metsien laajat avohakkuut, ”Osaran aukeat”, eivät 1950-luvulla synnyttäneet kansalaisten vastarintaa. Ne nähtiin tärkeiksi työllisyyden ja teollisuuden puuhoillon kannalta, kuten Parpola kirjoittaa. Osara vastusti vahvasti valtion metsien siirtämistä asutuskäyttöön. Tämä oli tärkeänä taustatekijänä hänen saamiinsa potkuihin pääjohtajan virasta.

Parpola kuvailee hyvin Osaran työsopimuksen pohjalta – ei korkeimman oikeuden päätöksestä – tapahtuneen erottamisen. Hän jättää kuitenkin kertomatta, että Osara nimitettiin heti tämän jälkeen FAO:n metsäosaston johtoon Roomassa

eli potkujen ansiosta hänen uransa kohosi!

Kirjoittajat eivät seuraa Metsähallituksen tarkoituksen määrittelyä eri aikoina. Parpolan mukaan metsähallintoasetuksessa 1921 todetaan, että ”Metsähallituksen alaista valtion omaisuutta tulee hoitaa huolella ja taloudellisesti tuottavasti” (s. 244). Oikea sanonta kuuluu: ”Metsähallinnon tehtävä on hoitaa, valvoa ja edistää Suomen metsätaloutta”!

Kirjan lähes 500 sivua olisi antanut mahdollisuuden pohtia myös, miksi valtion pitää olla suuri metsänomistaja. Valtionmetsäkomitea 1920 ja muutamat professorit myöhemmin olivat toki arvioineet eri metsänomistajaryhmien etuja ja haittoja. Tosin epilogissaan kirjoittajat kysyvät: ”Ja mitkä ovat valtion intressit olla mukana metsähallituksessa”? Metsähallituksen oma vastaus on ”tuottaa omistajalleen taloudellisia, ekologisia ja sosiaalisia hyötyjä” (s.429). Tämähän ei tyhjennä pajatsoa, koska tämä vastaus sopii kaikille metsänomistajaryhmille.

Vastoin metsänhoitajien yleistä näkemystä institutionaalisen taloustieteen omistusoikeusteorian mukaan tavallisten talousmetsien omistus sopii parhaiten yksityisille. Sen sijaan suojelumetsien hallinta monine ulkoisvaikutuksineen on valtion ominta omistuksen aluetta. Tämä kirja ei tätä kerro, mutta ei myöskään Erkki Laitakarin ”Metsähallinnon vuosisataistaival 1859–1959” (1960, 447 s.), eikä tuore Teijo Rytterin ”Metsän haltija. Metsähallituksen yhteiskunnallinen vastuu vuosina 1859–2005” (2006, 180 s.).

”Tervalampea ei koskaan otettu metsätalouksikäyttöön” (s. 337) on virheellinen detailji. Tervalammen valtionmetsät Helsingin liepeillä julistettiin kansallispuistoksi 1994, mutta siellä oli 1930-luvulla tehty tukkipuiden harsinta, jonka jättämät kannot ovat tervaksina vieläkin näkyvissä.

V. K. Lihtonen oli 1954 eronnut (ei eläkkeellä) Metsähallituksesta ja oli Helsingin yliopiston metsänarvioimistieteen professori – ei Metsäntutkimuslaitoksen (s.227). Lihtonen ei voinut myöskään ”Lapin metsien mahdollisuudet” -seminaarissa olla sekä varaukseton metsäteollisuuden laajentamisen kannattaja että ”kannanotosaan varovaisempi” (s. 228).

Parpola mainitsee myös Kekkosen Osaran, Lihtosen ja Ilvessalon jatkeena metsäteollisuuden laajentamisen kannattajana tuossa Lapin metsien tulevan käytön kannalta tärkeässä seminaarissa 1954 Rovaniemellä. Urho Kekkonen oli kuitenkin tuolloin ministeri, joka pari vuotta aiemmin oli kirjoittanut talouspoliittisen ohjelmakirjan ”Onko maallamme malttia vaurastua”. Siinä Kekkonen julisti, että kun yksityinen pääoma ei hakeudu Pohjois-Suomeen, niin se on teollistettava valtion johdolla. Kekkosen tukihan oli ratkaisevaa Kemijärvi Oy:n sellutehtaan perustamisessa 1961.

Kirjoittajat unohtavat kansainvälisen metsäpolitiikan ja ylikansallisen ympäristöpolitiikan ratkaisevat vaikutukset Metsähallituksen siirtymisessä uuteen laajaan kestävänsä metsätalouden paradigmaan 1990-luvulla. Kirjassa mainitaan YK:n Rion 1992 konferenssin julistus, mutta ei mitään ”metsäperiaatteista”, joissa määriteltiin vallankumouksellinen uusi sisältö kestävänsä metsätalouden paradigmaan. Siinä puuston käytön taloudellisen kestävyden lisäksi pyritään sosiaalisesti, ekologisesti, kulttuurisesti ja spirituaalisesti kestävänsä metsätalouteen. Myös kaksi merkittävää globaalia ympäristösopimusta jäivät mainitsematta.

Tästä paradigman vallankumouksesta tuli selvä ohje laissa metsähallinnosta 1993: ”Metsähallituksen tehtävänä on hoitaa, käyttää ja suojella kestävästi sekä tuloksellisesti hallinnassaan olevia luonnonvaroja ja muuta omaisuutta.” Myös biologinen monimuotoisuus on otettava riittävä-

sti huomioon. On kirjoittajien lapsus, etteivät he täsmällisesti kerro tämän historiallisen paradigmanmuutoksen sisältöä. Valtion metsät tulivat myös yleisen metsälain 1996 ohjaukseen ja metsänuudistamisvelvollisuuden piiriin.

Kirjoittajat olisivat voineet soveltaa Kuhnin tieteenparadigman käsitettä, jonka avulla olisivat kyenneet esittämään metsänhoitajien ja ympäristönsuojelijoiden paradigmaerosta johtuvat erilaiset metsäkäsitteet ja hedelmällisen keskustelun esteet.

Kirjoittajat eivät arvioi Metsähallituksen asemaa valtiona valtiossa, vaikka kirjan otsikossa on komeasti ”Metsävaltio”. Metsähallituksen vahva asema virastona ja sen strategian muuttamisen vaikeus perustui luonnollisesti sen johtajien useisiin näkyviin asemiin eri puolueissa maan politiikassa. Cajander ehti olla pääjohtaja-aikanaan kolmesti pääministerinä ja keran puolustusministerinä sekä 11 vuotta edistyspuolueen kansanedustajana.

M. Pekkala oli metsähallituksen metsäneuvoksena ja pääjohtajana ollessaan maatalousministerinä, valtionvarainministerinä ja pääministerinä sekä vuosia sosialidemokraattien ja sotien jälkeen SKDL:n kansanedustajana. Osara oli ollut ennen pääjohtajaksi tuloaan sotavuosina Reserviupseeriliiton puheenjohtaja, kansanhuolto- ja metsäministerinä Linkomiehen hallituksessa sekä Keskusmetsäseura Tapion toimitusjohtaja.

Metsähallituksen poliittinen valta alkoi 1960-luvun alusta rapistua ja samanaikaisesti sekä kotimaisten että ylikansallisten ympäristöjärjestöjen valta lisääntyi. Ympäristöministeriön perustaminen 1984 toi myös lisää rajoituksia. Parpola toteaa osuvasti, että ”Metsähallitus oli suurten mullistusten alkaessa varsin yksin”.

Niinpä Metsähallitus hävisi Erottajalla sijainneen talonsa Tullihallitukselle ja joutui

muuttamaan Tikkurilaan 1991. Tästä olisi voinut jatkaa, että sen jälkeen myös Tapio, yliopiston metsälaitokset ja Metsäntutkimuslaitos ovat joutuneet väistymään Helsingin ydinkeskustasta. Suomalainen yhteiskunta oli kokenut rakennemuutoksen ja metsäsektorin ylivalta oli murrettu! ”Metsähallitus ja Suomi 1859–2009” kirjan alaotsikossa on osuva, mutta lupaa liikaa. Yhteiskunnan muutoksen seuranta jää kirjassa liian vähälle. Väestön, kansantulon, työvoimarakenteen, kaupungistumisen ja teknologian muutokset koko yhteiskunnassa olisivat asemoittaneet Metsähallituksen kehityksen nykyistä paremmin Suomen historian kartalle. Aiheiden valinta on ollut ymmärrettävästi vaikeaa, koska jo nyt massiivisen kirjan sivulukua ei ollut enää varaa nostaa.

”Metsävaltio”-kirja on huolella taitettu, kuvien valinta ja asettelu on onnistunut hienosti. Tilastotietoja olisin kaivannut hieman lisää. Teoksella on myös upeat kannet ja ulkoasu. Koko painatusprosessi on esimerkillisesti hallittu. Antti Parpolan ja Veijo Åbergin Metsähallituksen 150-vuotishistoria on lukijaystävällinen ja lukemiseen houkutteleva sekä lukijan palkitseva arvosteos!

Matti Palo
Vapaa tutkija
matti.palo@metla.fi

Pohjoishämäläinen maalaisyliopisto kylä maaseudun rakennemuutoksessa

Koipijärvi, Erkki Evert. ”Sammuneiden savujen kylä”. Myllylahti oy, 2009, 252 siv.,

Erkki Koipijärvi on ehtinyt tulla laajemmallekin lukijakunnalle tutuksi maaseudun ja erilaisten elämänkohtaloiden taitavana ja monipuolisena kuvaajana. Uusimmassa teoksessaan hän jatkaa aikaisemmin

aloittamaansa ”yksikätisen miehen”, sodassa vaikeasti haavoittuneen pienviljelijän poika Vilho Nevan tarinaa. Metsästyksen lisäksi merkittävän tulonlähteen Vilho on saanut toimimalla syrjäisen Korpikylän taloja kiertävänä kaupustelijana. Täällä hän tapaa tulevan morsiamensa, tarkastuskarjakoksi kouluttaneen Valpurin. Nevan talosta nuoripari muuttaa kauemmaksi erämaahan, Taulavuoren tilalle, mitä he ryhtyvät asumaan ja viljelemään.

Sitkeästi invaliditeetistään huolimatta ahertaen ja joskus koneidenkin voimaan turvautuen Vilho Neva kohentaa tilaansa: pelloilta raivataan kiviä, vaatimatonta kärkytietä kylän keskustaan parannetaan ja maitoa ryhdytään viemään kylän omaan meijeriin. Osuvimmillaan Koipijärvi onkin kuvatessaan nuoren uudisraivaajaperheen arkea ja juhlaa. Kiimaan tullut lehmä viedään astutukseen, nuohooja pelästytää lapset ja pieni tyttövauva kuolee lapsivuoteeseen. Taulavuoreen tehdään uusi pääarakennus ja Korpikylän kylään saadaan oma kansakoulu. Elämä tuntuu vihdoin hymyilevän, kun vanhimman tyttären rippijuhlia vietetään samalla kun talon isäntä juhlii 40-vuotispäiväänsä. Vaatimattoman menestyksen kruunaa Massey-Fergusonin traktori, jolla ajamista niin Vilho kuin talon 13-vuotias Mauno-poika kilvan harjoittelevat.

Kirjan puolivälissä sen päähenkilöiksi kohoavat yllättäen läheisen Korpiveräjän mahtitalon nuoripari, agrologeiksi lukee Oona ja hänen miehensä, karjalaisien siirtolaisten jälkeläinen Toni. He ovat rakentaneet Korpikylän mittapuun mukaan todellisen suurnavetan ja he seuraavat kiinteästi EU-Suomen maatalouspolitiikkaa. Ajoittain he innostuvat luennoimaan toisilleen (ja lukijalle) erilaisista maitokiintiöistä ja tukijärjestelmistä sivukaupalla. Opintomatalla Keski-Suomeen he tutustuvat Jani Kivilahden kahta vertaa suurempaan ”Nautapalatsiin”, jonka hollantilainen automaattilaitteisto ”Peltipiika” huolehtii automaattisesti niin lehmien lyp-

systä kuin ruokinnasta. Sekä Toni että Oona innostuvat: tuollainen meidänkin pitää saada. Samalla kun navetta voidaan suurentaa kaksi kertaa suuremmaksi, työmääräkin vähenee, sillä poikamies Janilla on apunaan vain Sambiasta kotoisin oleva, suomea taitamaton reipas nuorukainen Arnold. Hiukan päälle liimattuna voidaan seurata TV:n järjestämää ”Maajussille morsian” -ohjelmaa, jonka loppuhuipennuksena peräti kaksi vaimokandiidaattia kokeilee rinnakkain Janin ”Nautapalatsin” emännyyttä.

Samaan aikaan Korpikylän pieneläjien ahdinko syvenee hitaasti mutta varmasti. Kansakoulu lakkautetaan oppilaiden vähyden vuoksi, meijeri samoin, kylän kauppias joutuu hänkin lopettamaan ja Takamaan peräkylää asuttaneiden karjalaisten jälkeläiset muuttavat kuka minnekin. Sivumennen kyllä todetaan muuttaman lapsen jatkaneen opintojaan akateemiselle tasolle saakka. Myös yksikätinen Vilho ja hänen vaimonsa joutuvat ensin luopumaan karjastaan ja viimein peltomaistaan, mutta se mitä heidän tuntemuksistaan tiedämme, perustuu vain Tonin ja Oonan arveluihin. Kirjan otsikko, Sammuneiden savujen kylä, kuvaa tarkkaan ottaen vain kolmen karjalaistalon muodostamaa asutusaluetta, sillä Korpi-veräjän talon uuden suurnavetan ansiosta Korpikylä tuottaa nyt paljon enemmän maitoa kuin ennen, jos kohta 40 naudan suurnavetta kuluttaa toisaalta huomattavasti enemmän energiaa ja tuontiväkirehuja kuin tusina vanhanaikaista pientilaa.

Sillanpääläisen maalaisidyllin, maatalouspolitiikkaa aktiivisesti seuraavan nykyajan ja täysautomatisoidun maaseudun tulevaisuuden nitominen yhdeksi kokonaisuudeksi ei ole helppo tehtävä, eikä Koipijärvi ole tässä täysin onnistunut. Menneisyyden ja tulevaisuuden maaseutu eivät oikein tunnu kohtaavan toisinaan, vaikka on todettava, että automatisoidun karjatalouden näkymät avaavat suorastaan jännittäviä näkymiä. Ollaanko mm.

vähitellen palaamassa ikivanhaan järjestykseen, jossa nuorille valikoidaan sopivat aviopuolisot harkinnan (tietokoneen) avulla ja luotetaan siihen, että kyllä se rakauskin vuosien mittaan kehittyy! Entä onko navetan ylisillä asuva, 24 tuntia vuorokaudessa valmiudessa elävä nuori Arnold positiivinen tai negatiivinen esimerkki harjoitetusta maahanmuuttajapolitiikasta. Ja ennen kaikkea, oliko sotien jälkeinen, 1960-luvulle saakka jatkunut asutuspolitiikka pitkällä tähtäyksellä virheellinen tai oikeaan osunut toimenpide.

Aivan kirjan lopussa tapaamme vielä keran kirjan alkuperäiset päähenkilöt, yksikätisen Vilho Nevan ja hänen kuorma-autoilijapoikansa Maunon. Maunolla ei mene hyvin, kun Slovakiasta, Unkarista ja ties mistä kaukaa tulleiden autoilijoiden rekat jyristelevät viereisellä maantiellä ja uutuuden karhea suomalainen Sisu saa seistä pihalla käyttämättömänä viikko-kausia. – Merkillinen musta talvi, miettii jo yli 80-vuotias isä-Vilho, joka palaa kotiinsa Taulavuoreen jänismetsältä saaliin kera. Vielä on näköjään silmä ollut tarkka ja haulikon käsittely käynyt yksikätiseltäkin. Tuvassa vaimo Valpuri kertoo että tytär, Marketta, on soittanut tulevansa lapsineen joulua viettämään isovanhempien luokse. Konduktöörinä työskentelevä vävymies Jorma ei kuulemma pääse; on töissä. Junien on liikuttava joulunakin! – Niinpä!

Matti Leikola

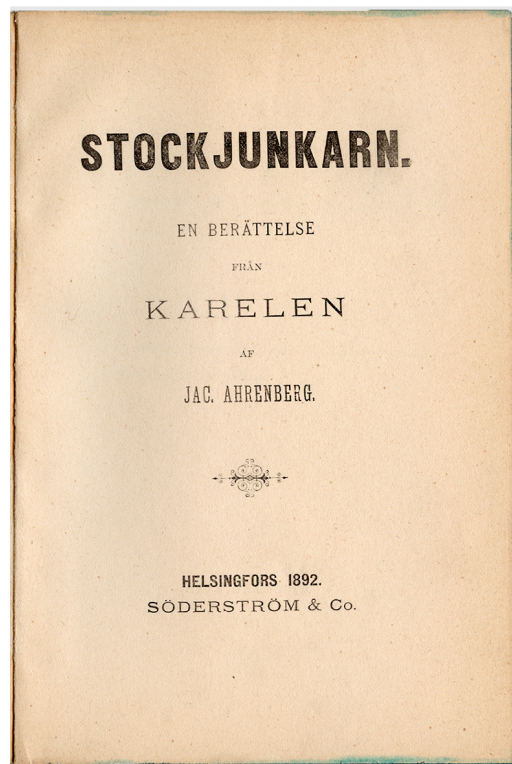
Erkki Koipijärven kirjaa *Sammuneiden savujen kylä* saa kirjakaupoista kautta maan tai tilaamalla suoraan kustantajalta myllylahti@myllylahti.fi Kirjan hinta on 26,80 €.

Arkkitehti Jac. Ahrenberg ja hänen ”tukkijunkkarinsa”

Viipurilainen Johan Jakob Ahrenberg (1847–1914) oli monipuolinen henkilö, todellinen renessanssihahmo. Hän oli paitsi arkkitehti ja kuvaamataiteilija, myös historiallisten rakennusten restauroija ja kirjailija, jonka aihepiirit liikkuvat realistisista kansankuvauksista omakohtaisiin muistelmiin ja menneisyyden kuvitelmiin. Suurin osa hänen tuotannostaan on jo painunut unohduksiin; vain muutamat itäsuomalaisia ihmiskohtaloita käsittelevät romaanit ja myöhäistuotantoon kuuluvat muistelmat ovat vieläkin tutustumisen arvoisia.

Itäsuomalainen kosmopoliitti

Viipurin monikansallisessa ilmapiirissä kasvanut Jac. Ahrenberg hallitsi jo nuorena useita kieliä ja hän liikkui niin Pietarin säätyläispiireissä kuin karjalaisen rahvaan parissa kuin kotonaan. Hän opiskeli arkkitehtuuria Tukholman vapaiden taiteiden akatemiassa ja pääsi pian suunnittelemaan ja rakentamaan Suomen osastoa vuoden 1878 Pariisin maailmannäyttelyyn. Myöhemmin hänelle uskottiin mm. Venäjän keisari Aleksanteri III:lle lahjoitetun Langinkosken kalamajan sisustuksen suunnittelu, missä hän yhdisteli onnistuneesti vanhoja karjalaisia esinemaleja tuon ajan muodikkaimpiin sisustusaatteisiin. Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehtina, myöhemmin yliarkkitehtina, Ahrenberg mm. suunnitteli Turun tuomiokirkon palon jälkeen kunnostettujen Torsten Stålhandsken ja Åke Tottin hautamuistomerkkien ulkoasun palauttaen näille barokkiajan komeille hautakappeleille niiden aikaisemman loiston ja tyylikkyyden. Kun uusi ”jugend-tyyli” valtasi 1900-luvulla Suomen kansallisen arkkitehtuurin, konservatiivi Ahrenberg ei lämmennyt sille, vaan jättäytyi sivuun tuomiten samalla itsensä eräänlaiseksi ajastaan jälkeenjääneeksi ”menneisyyden muistomerkiksi”.

Monipuolinen kirjailija

Jac. Ahrenberg kirjoitteli koko ikänsä – novelleja, muistelmia, kuvauksia ja pakinoita. Hän säilyikin koko elämänsä ajan luonteeltaan lehtimiehenä, joka kertoi ja kuvaili näkemäänsä ja kokemaansa vaivautumatta esim. syvällisiin luonneanalyysiin tai pohdiskeluihin. Varsinaiseksi aihepiirikseen Ahrenberg löysi 1880-luvulla kotiseutunsa Karjalan, jonka asukaita hän kuvaili useissa novelleissaan ja romaaneissaan. Kaksi novellikokoelmaa ja vuonna 1889 ilmestynyt, Kemijokivarren laestadiolaisia kuvaileva romaani ”Hihuliter” vakiinnuttivat pian hänen kirjailijamaineensa. Hänen parhaana teoksestaan pidetään yleisesti tuon ajan puukaupoissa, metsien hakkuissa ja uitossa liikkuvaa romaania ”Stockjunkarn”, joka ilmestyi vuonna 1892 ja joka käännettiin suomeksi kaksi vuotta myöhemmin. Ahrenbergin myöhäistuotannosta on syytä mainita kuusiosaiseksi paisuneet muistelmat ”Människor som jag kânt”, joiden henkilövalikoima ulottui venäläisestä kirjailija Ivan Turgenejevistä aina karjalaiseen karhunmetsästäjä Ignoi Vornaseen.

”Tukkijunkkari”

Ahrenbergin romaanissa risteytyy kaksi pääsuuntaa. Toisaalta kerrotaan viipurilaisen Blumen kauppahuoneen häviöstä joka viimein päättyy ”nuoren patruunan” Emil Blumen itsemurhaan. Päähuomio kiintyy kuitenkin kauppahuoneen tukkiasiamieheen Israel Veikkoliniin ja hänen nousuunsa itseoppineesta tukkiasioitsijasta varakkaaksi sahanomistajaksi ja viimein joensuulaiseksi kauppaneuvokseksi. Kirjan juoniaines punoutuu kahden ystävyksen, Veikkolinin ja ”Vahva Matti” Kiiskilän keskinäisiin suhteisiin. Veikkolin on kadottanut vaimonsa ja poikansa jo varhain ja hän rakastuu pian Matin vaimoon Mariaan. Vanha raamatullinen tarina Davidista ja Batsebasta toistuu kuitenkin sillä erolla, että Maria näkee selvästi Veikkolinin aikeet ja ilmituo ne kaikille: tytär Elli saa tehtäväkseen lukea raamatunhistoriastaan Davidin, Urian ja Batseban tarinan ääneen tuvassa.

Kolmoisdraama huipentuu myrskyyn Pielisellä. ”Vahva Matti” vie tovereineen tukkilauttaa Joensuuhun, mutta joutuu merihätäään. Kun Veikkolin viivyttelee pelastustoimissaan, raivostunut Maria huutaa hänelle: ”Sinä olet David etkä Israel”. Ja niin Maria muuttaa tyttäreineen Kiiskilän talosta Joensuuhun ja Veikkolinin ainoaksi lohduksi jää hänen kadonnut mutta jälleen löydetty poikansa Kaarlo (myöhemmin säädynmukaisesti ”Karl Oskar”). Tämäkin asettaa morsiamensa Ellin isänsä edelle ja niin jää kauppaneuvos täysin yksin miettimään kaiken maallisen katoavaisuutta.

Kirjaan liittyy mielenkiintoinen jälkinäytös, jonka tarkoituksena lienee nostaa Veikkolinin firman laajat avohakkuut yleisemmälle (nykyään ehkä sanottaisiin ”ekologisemmalle”) tasolle. Pitäjän kirkkoherra Emanuel Högfeldt pitää Veikkolinille ankaran puhuttelun, jossa hän tuomitsee avohakkuut, samoin kuin yleensäkin metsämaan paljastamisen alttiiksi paahteelle

ja tuulille. Pastori on puheissaan varma, onhan hänellä ollut vuosikausia työn alla väitöskirja metsien vaikutuksesta ilmastoon. – Lukija jää silti kummastelemaan kirkkoherran mietteitä, sillä jatkuvasti kaskettujen metsien osuus hänen pastoraattinsa maista oli sentään tuolloin, 1890-luvulla, yli 60 prosenttia! Ilmeisesti pastori uskoi 2000-luvun luonnonsuojelijoiden tapaan enemmän kirjojaan kuin silmiensä edessä aukeavaa todellisuutta!

”Tukkijunkkari” oman aikansa metsätalouden kuvaajana

”Tukkijunkkari” tarjoaa kaikkine puutteineen ja ylimalkaisuuksineen hyvän kuvan siitä ilmapiiristä jossa 1800-luvun lopun talonpojat, metsien ostajat, hakkuuttajat ja uittajat toimivat. Vapaus ostaa metsiä, hakata niitä ja rikastua tuntui olevan jokaisen yritteliään ja kyvykkään henkilön ulottuvilla. Tarvittiin vain rohkeutta, ahkeruutta ja oveluutta, sillä laajojen ylimaiden vaivalloinen siirtyminen vanhasta luontaistaloudesta dynaamiseen rahatalouteen poiki ammattinsa osaavalle asioitsijalle monia mahdollisuuksia rikastua. Lait, asetukset tai kruunun virkamiehet eivät hillinneet joskus mielivaltaistakin spekulatiota. Kun Ranskan hallitus osoitti 60 miljoonaa kultafrangia Tonkinin merirosvojen hävittämiseen ja kun lordi Randolph Churchill samaan aikaan piti Ison Britannian parlamentin alahuoneessa loisteliään puheen Englannin laivaston rappiotilasta, minkä vuoksi Hänen Majesteettinsa hallitus myönsi 20 miljoonaa kultapunttaa laivastonsa kohentamiseen, aukenivat kultahanat koko Pohjois-Euroopassa ja niistä herui pieni noronen Pohjois-Karjalaankin. Kaikki käyttäytyivät korkeasuhdanteen vallitessa kuin se kestäisi ikuisesti!

Ehkä vain Pentti Haanpää on eräissä 1930-luvun romaaneissaan yltänyt tuohon samaan, kokonaisen aikakauden ilmapiirin kuvaamiseen maalaiskylän horisontis-

ta, siihen miten mielikuvitus ja toiveet kii-rehtivät järjen ja pedanttien laskelmien edelle ja miten kuvitelmat kartanoista ja sahalaitoksista sitten taas haihtuvat ilmaan. Kokonaisuus on usein enemmän kuin osansa, sanotaan, ja Ahrenbergin parhaat kansanelämän ja maalaisherrasväen kuvaukset täyttävät tämän vaatimuksen loistavasti.

Matti Leikola

Havukkalainen jätti ”risuisen pesänsä”

Tapasin Veikko Huovisen viimeisen ker-ran hänen nimikkoseuransa seminaarissa 12.7.2009 Kuhmossa. Minua oli pyydetty alustamaan tilaisuuteen aiheesta Havukkalainen – puukansan airut vai myötälä-jä. Luotasin siinä metsäammattilaisen silmin Huovisen suhdetta voimaperäiseen metsätalouteen taustana hänen tekste-jään opiskeluajan novellista Musta savot-ta (1951) Puukansan tarinaan (1984) se-kä haastatteluja siltä väliltä.

Veikko Huovinen viimeistä kertaa nimikko-seuransa seminaarissa Kuhmon Petolassa 12.7.2009, vieressä Ritva-tytär ja puoliso Hiikka sekä seuran puheenjohtaja Eila Valtanen. Kuva Heikki Lindroos.

Vuonna 1958 Huovinen oli todennut Met-säylioppilas-lehden haastattelussa yrittä-vänsä vielä joskus saada aikaan kirjan metsistä ja metsämiehistä – ”sikäli raken-tavan teoksen, ettei metsäoppini olisi ai-van hukkaan mennyt”. Alun toistakym-mentä vuotta myöhemmin ilmestyikin teos Tapion tarhat (1969). Siinä oli sitä raila-kasta huovismaista satiiria tehometsäta-loudesta, mutta samalla jotain outolintua ”ajatuksen hiirihaukan” kaartelussa. Ajan hermoon pamfletti kyllä iski, mutta rikkoi pikemminkin kuin rakensi.

Kuhmon heinäkuisessa seminaarissa pääalustaja, professori Pekka Niemelä samaisti Veikko Huovisen tyyliniekkana ja omaperäisen kirjallisen tien kulkijana Aleksis Kiveen, jos kohta vastaavanlaisia mestareita tuntui löytyvän myös vanhan venäläisen kirjallisuuden klassikoista. Sulkematta ketään pois Huovisessa oli paljon myös sellaista ”mielennoutojen” epäilijää, jonka esikuvaksi sopii vaikkapa Eric Blair, alias George Orwell; Huovisen-kin metsän kohahtelu kovenee ja iskut terävöityvät, kun puukansan laitahyök-kääjät taistelevat ”niin sanotut” tutkimuk-set aseinaan teho- tai lahometsätalouden rajakahakoissa. Sillä ei näyttänyt olevan niinkään merkitystä, oliko kyse puun teho-tuottajista vai aatteessaan hurahaneista viherpiipertäjistä – kainuulaisittain pöljää porukkaa kaikki tyynni. Monimuotoisen metsän ystävä Huovinen osasi olla patri-ootti silloinkin, kun liito-oravan papanoilla tehtiin politiikkaa. – Ääriliikkeet ovat aina narskuneet Huovisen hampaissa vallan pirullisen makoisilta.

1960-luvun metsäpolitiikka oli tarjonnut yllin kyllin ”kolmen minuutin vihaa” ja mui-takin ärsykkeitä kirjoittavalle ihmiselle, Huovinen toteaa Tapion tarhojen esipu-heessa. Niinpä hän ei jättänyt pinon poh-japuuutakaan kääntämättä arvostellessaan yksityismetsätalouden toimia ja byrokraat-tisuutta. Huovisen oma henkinen metsä-tausta oli valtionmetsissä. Hän on kerto-nut saaneensa metsäeväiksi paljon Juho-

isältään, joka toimi Sotkamossa aluemet-
sänhoitajana ja sedältään Antilta, joka
samoihin aikoihin oli piirikuntapäällikkönä
Oulussa. Näiden miesten muistelut Poh-
jois-Suomen savotoilta kertoivat erilaises-
ta erämaasta, mitä sotien jälkeiset jyrää-
vät hakkuut ja laajat uudistusalat tarjosi-
vat. – Vaan, riittikö se perusteeksi jyrätä
yksityismetsätalous, josta Huovinen itse
asiassa vähiten tiesi?

Outolintuhan tuo Tapion tarhat Huovisen
tuotannossa todellisuudessa olikin. Kuh-
mon seminaarissa hän totesi sanatarkas-
ti: ”Heikki sanoi, että Tapion tarhat on
liian paksu kirja yhden miehen pamfletik-
si. Tunnustan nyt, että takana oli tiimi,
mutta en koskaan sano näiden henkilöi-
den nimiä” (Kainuun Sanomat,
13.7.2009). Se siitä. – Rakentavan met-
säkirjan tekoprosessi oli kuitenkin käyn-
nissä, kuten Huovinen Metsäylioppilas-
lehden 60-vuotishaastattelussa (1969)
totesi: ”...kaiken aikaa kytee ja tekeytyy
pääkopan tietokoneessa kauan märehdit-
ty aihe puukansan tarinasta”.

Puukansan tarina ilmestyi keskelle radi-
kalisoituneen luonnonsuojelun ja vahvasti
politisoituneen ympäristöhallinnon 80-
lukua. Ajankuva oli vaihtumassa vauhdilla
Mera-Suomesta Natura-Suomeksi. Rii-
dankylvöä riitti metsä- ja luontosektorilla,
vaan mitäpä teki Veikko Huovinen. Hän
heitti öljyä laineille ja julkaisi metsäkirjan,
joka on samalla kertaa selkokielenen met-
sätietokirja ja rakentava luonto-opas, jos-
sa on paljon yhteistä kosketuspintaa eri-
laisiin painotuksiin metsäluonnon hoidos-
ta ja käytöstä. Tällä teoksella Huovinen
avasi koko puukansan käyttöön ikään
kuin uuden kaksisuuntaisen tajunnan väy-
län metsään ja metsästä.

Omasta metsän tavoitekuvastaan Huovi-
nen on todennut: ”Metsä on minulle elävä
olento, kuten entisille kalevalaisille suo-
malaisille, puut puhuisivat minulle muuta-
kin kuin markkinaoppia ja rationalisointia.
Kovin rationaalista pöllöä metsänhoitajaa

minä en päästäisi metsääni edes kävele-
mään, enkä moninaiskäyttäjiä ja matka-
radioreippailijoita”. Huovisen ilmeinen
”alter ego”, metsänhoitaja Adiel Sukeva,
täsmentää Puukansan tarinassa kirjailijan
omaksumaa metsänkäsittelyn linjaa:
”Leimaustapaansa Sukeva nimitteli mie-
lessään ’ikisalonsäilytysasennoksi’ tai
’ahneuden torjumisasennoksi’. Joka ta-
pauksessa hän toimi ammattitietonsa
mukaisesti. Aika olkoon tuomarini, tuumi
hän juhlallisesti.”

Minulla oli ilo tuntea Veikko Huovinen
vuosikymmenten takaa, jolloin Kylän koi-
rat -teos oli juuri ilmestynyt, ja vaimoni
tunsi jo entuudestaan pääosan Huovisen
kuvaamista ja valokuvaamista Sotkamon
kirkonkylän koirista. Tapasimme myö-
hemmin miten sattui, kahvikupin ääressä
Konstankujalla tai muina miehinä ”Jöllis-
sä”, paikallisessa Johanneksenpoikien
marketissa, jossa hän tapasi asioida. Eri-
tyisesti palautuu nyt mieleeni parin vuo-
den takainen yhteinen metsäretki Lykin-
nönvaaralle, jossa verkkaista haastelua
metsäkämpällä rajasi näkymä siintäville
vuorille Maanselkään. – ”Kun ihminen
siirtyy ’tuonpuoleiseen’ tai ’rajan taa, josta
ei ole paluuta’, hän varmaankin suuntaa
matkansa tuonne, jossa vuoret liittyvät
avaruuteen yhdellä selkeällä viivalla.”
(Siintävät vuoret, 1959)

Omia latujaan hiihdellyt Veikko Huovinen
ei perimmältään ollut erakko, vaikka ei
hän halusta hakeutunutkaan julkisuuteen.
Takariviin jättäytyjää ei julkisuus myö-
skään erityisemmin helli. Monen mielestä
Huovinen oli laajasta kansansuosioistaan
huolimatta kirjallisissa piireissä humanis-
tina ja ajattelijana jopa aliarvostettu. Ar-
vonimet tulivat muita reittejä. Sanalla sa-
noen Huovinen tuli metsästä ja sinne hä-
nen laajan lukijakuntansakin oli hakeudut-
tava.

Omaa tuotantoaan Huovinen mittaili usein
kriittisesti, mutta oli toisaalta tarkka, ettei-
vät kuvatut henkilöt tai tapahtumat muut-

tuneet liiaksi esimerkiksi teosten filmatisoinneissa. Tuorein, vielä ensi-iltaansa odottava elokuva, Havukka-ahon ajatteli- ja, valmistui vain muutama päivä Veikko Huovisen kuoleman jälkeen. Kun hän oli seuraamassa viimeisiä kuvauksia Lentualla elokuun alkupuolella, hän oli kiittänyt ohjaaja Kari Väänästä hyvästä työstä pyytäen vain yhtä repliikkiä lisää Konsta Pylkkäsen suuhun: ”Voi ihmissielu, kun asut risuisessa pesässä”. Repliikki tuli mukaan. – Veikko Huovinen kuoli 4.10.2009.

Heikki Lindroos

Uusia julkaisuja

Halonen, Tero 2009, Metsätyypeistä laserkeilaajiin. Suomen Metsätieteellinen Seura 100 vuotta. Suomen Metsätieteellinen Seura: Helsinki.

Hast, Mauri & Lanko, Pekka (toim.) 2009, Me tulemme taas. Tukkilaiskisasat kautta aikojen. Pohjolan Painotuote: Rovaniemi.

Koipijärvi, Erkki Evert 2009, Sammuneitten savujen kylä. Myllylahti: Suomussalmi.

Parpola, Antti & Åberg, Veijo 2009, Metsävaltio. Metsähallitus ja Suomi 1859–2009. Edita: Helsinki.

Porrassalmi II, Etelä-Savon kulttuurin vuosikirja 2009. Mikkeli 2009.

Ratamáki, Outi 2009, Yhteiskunnallinen kestävyys ja hallinta suomalaisessa susipolitiikassa.

<http://joypub.joensuu.fi/joypub/?setLanguage=suomi>

Ruotsalainen, Seppo & Häggman, Juhani (toim.) 2009, Kutsumuksena metsätiede. Risto Sarvaksen 100-vuotisjuhlakirja. Metsäntutkimuslaitos: Punkaharju.

Sandström, Olli 2009, Tukkeja tunturin takaa. Luton peruuntunut autosavotta vuonna 1939 ja muita hankkeita. Lapin metsämuseo: Rovaniemi.

Yrjänä, Jouni 2009, Metsäpirulainen – Liikemies Johan Erik Längman (1799–1863) talousjärjestelmän murroksessa.

NÄYTTELYT

Metsän synty, erä ja elo

Kalevala-aiheista grafiikkaa Metsästysmuseossa

Seuramme jäsen Pekka Salminen on koonnut Suomen Metsästysmuseoon 14. tammikuuta avautuvan näyttelyn venäläisen taiteilijan Juri Ljukshinin Kalevala-aiheisesta grafiikasta.

Näyttely kertoo metsästä ja ihmisistä kalevalaisessa ympäristössä. Taide-exlibristen avulla tuodaan esille, miten loistavia tuloksia syntyy, kun taiteilija ymmärtää Kalevalan runon sisällön, sen sisältämän musiikin, ihmisen ja luonnonvoimat sekä metsän pyhyden. ”Minulle Kalevala on polku, jolla opin tuntemaan esi-isäni, alkukantaisen maailman äänet, laulut, loitsut ja rukoukset ihmiskunnan maailmanhengelle”, kertoo Juri Ljukshin. Hän on tehnyt Kalevala-aiheisia töitä vuodesta 1985 lähtien. Hänen työnsä korostavat Kalevalan asemaa maailmankirjallisuuden suurten runoeposten joukossa sekä osoittavat, että suomalainen metsäkulttuuri herättää kiinnostusta myös ulkomailla.

Metsän synty, erä ja elo -näyttely on esillä Suomen Metsästysmuseossa 14.1.–28.2.2010. Museon osoite: Tehtaankatu 23 A, Riihimäki. Museo on talvikaudella

avoinna ti–pe 9–16, la–su 10–17. Metsästysmuseon muusta ohjelmasta löytyy tietoa: www.metsastysmuseo.fi.

METSÄHISTORIAA

Pitkä paana ja muita reittejä Lopella

Valiin Väinö silmäili kahta halkomottia. Hän ajoi puita Salmion kartanon metsästä. Likimaillakaan ei ollut muita pinoja. Vieläköhän nämä pari mottia voisi laittaa kuormaan, niin ei tarvitsisi tulla huomenna näille main? Menkööt, vaikka kuormaa on ennestään jo vähää vaille seitsemän mottia. Eiköhän se valakka jaksa, tuumasi Väinö ja heitteli halot kuormaan – kuivia tuntuvat puut onneksi olevan. Sileälle jäälle ei ole kuin jokunen sata metriä ja sekin sopivaa alajuohua. Valakka sai kehotuksen ja nojasi kaikin voimin länkiin. Liikkeelle nytkähtäneen kuorman paino tärytti jalasten pohjat irti jäisestä alustastaan ja huikea kuorma lähti liukuun.

”Kohta ollaan Pitkällä paanalla, sitten helpottaa”, puheli Väinö valakalleen. Tulitiin Punelian jäälle. Järven selällä liittyi toisiinsa joukko ympäröivistä metsistä tulevia rekiuria sekä ajureita kuormineen. Reitti oli vedetty pitkin järvien jäitä ja jääkannen saaneita soita. Järvien välisiltä kannaksilta oli haettu aina matalin vaihtoehto. Pitkien reittien päätepisteinä olivat Lopella esimerkiksi Kesijärvi ja Hunsalan asema. Hunsalaan ajettiin halkoja, jotka kuormattiin rekiin Punelian ja Kerityn järvien seuduilla olleista laajoista metsistä. Matkaa tuli viitisentoista kilometriä suuntaansa. Päivässä tehtiin yksi reisu.

Ajomiehet pääsivät lämmittelemään ja huokaisemaan matkan puolivälin vaiheilla

Ollinkosken itäpuolella. Siinä piti Verhon Maija kahvikojua. Kerrotaanpa, että Verhon Maija saattoi tirauttaa tipan pirtuakin kahviin. Tämä viittaa kieltolain aikoihin.

Nousu reitin viimeiseltä järveltä tasamaalle edellytti, että valjastettiin toinen hevonen auttamaan kuorma siitä paikasta. Väinö tuli kuormineen Hunsalan aseman tuntumaan. Aseman laaneilla ja talvivarastoiksi vuokratuilla pelloilla seisoivat heinät edessään ja loimet selässään kymmeniä hevosia ja halkoja purettiin paareilta. Näin ainakin Lopella parirekien päälle varta vasten halkojen ajoon laitettuja lavereita kutsuttiin. Paarit olivat yleensä viisi metriä pitkiä. Näillä taipaleilla käytettiin joskus kuusimetrisiäkin paareja. Lopen metsäiseltä ydinalueelta tuli radan varteen parhaimmillaan jopa 300 kuormaa päivässä. Niinpä Hunsalan asemaseudulle ilmaantui päivässä hyvinkin 1 500 pinokuitometriä halkoja. Tämä puumäärä peittää aarikaupalla peltoa. Tästä taas halot karrattiin miesvoimin junaan. Aika oli todellista bioenergian aikaa! Haloilla lämmitettiin ja ihmiset saivat voimansa rukiista, perunasta ja sianlihasta. Nelivedot puolestaan kulkivat heinän ja kauran antamalla energialla. Rautahepokin höyrysi haloilla.

Halonajotaksat olivat hyvät. Lähellä Hunsalaa asuvat ajomiehet saattoivat jättää hieman tilaa kuormaan ja heitellä omat halkonsa kuormaan. Ajotaksa oli parempi kuin halkojen hinta, joten omat halkonsa kannatti ’myydä’ tällä tavoin vähin erin talven mittaan.

Halkomäärästä on maininta vuodelta 1923. Tavaraa kuljetettiin junalla 74 615 tonnia. Puutavaraa tästä oli 46 100 tonnia ja siitä edelleen halkoja 26 600 tonnia. Halkoja ajettiin Hunsalan kautta vielä sotien jälkeisinä, halkolämmityksen huippuvuosina.

puille', tehtiin niistä kuorma ja ajettiin ne Kesijärvelle ja palattiin Nummenrantaan. Näin ajettiin kolme kuormaa kahdessa päivässä ja silti päästiin joka yöksi vakituiseen kortteeripaikkaan.

Tällä reitillä oli kovin nousu, Soiminmäki, heti Ojajärveltä Kesijärveä kohden lähdetäessä. Ajomiehet sovittivat tulonsa niin, että hevoset valjastettiin pariaksi. Joskus paikalla oli vakituinen apuhevonen. Tämän ajomieheksi kävi vähäisempikin miehenalku. Heti Soiminmäen alapäässä oli huoltopaikka. Kesijärven rautatieltä oli ostettu vaunu suojaksi. Siihen sopi kymmenkunta miestä kahville ja pullalle. Kahvilaa piti läheisen Raunion torpan tytär.

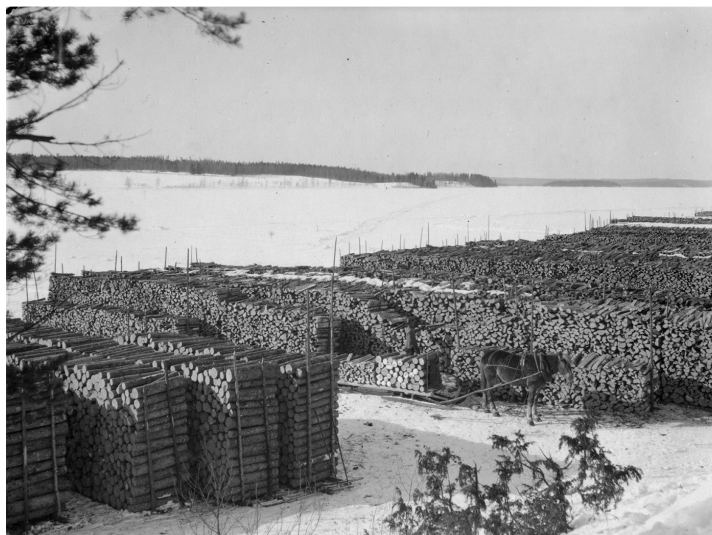
Hevosparin kuljettava reitinpätkä kovettui talven mittaan lujaksi. Raunion Otto tuli kerran tilipäivänä pirssiautolla kotiin ja tultiin Soiminmäen yläpäähän. Juhlatuulella kun oltiin, niin totta kai kotiin asti piti autolla päästä. Kuljettaja epäili uran kantavuutta. Otto rohkaisi: "Näähän sen nyt, että tie on kuin Riihimäen Hämeenkatu!". Alamäki meni hyvin, mutta avoimen niityn reunassa auton molemmat etupyörät putosivat ojarummun sivuille pehmeään lumeen. Otto viittasi kohti rautatievaunua ja sanoi: "Älä nyt yhtä autoa sure, onhan tänne jäänyt rautatievaunujakin!" Otto hankki hevosmiehen auttamaan auton tielle.

Puut karrattiin järven rantamilla olleilta laaneilta miesvoimin proomuihin. Kärryporukkaan kuului kolme miestä, joista yksi oli kärrymies. Palkka maksettiin urakalla kolmikolle ja kolmikon työmäärän mukaan. Tekijät jakoivat rahat keskenään. Proomut vedettiin edelleen pienellä hinaajalla Toivanjokea pitkin Tervakoskelle. Halot menivät tyystin lämmitykseen.

Vielä 1950-luvulla Tervakosken tehtailla käytettiin 60 000 kuutiometriä polttopuita vuodessa. Tästä voi päätellä ennen sotiakin Kesijärven laaneilla olleen puutavaran määrää. Kesijärven ranta ja proomut

olivat viimeiseksi käytössä vuonna 1939. Tuohon aikaan myös puolentoista kuorman reitin käyttö laantui.

Kesijärvelle ajettiin halkoja muiltakin tahoilta. Vojakkalan pohjoispuolelta oli sopivan tasaiset seudut ajaa Topenon sivuitse Ourajoelle, jossa urat liittyivät edellä kuvailtuun Vahteristonmaalta tulleen reittiin. Puita tuli myös Rengon puolelta, jossa Tervakoski Oy:llä oli Vehmaisten kylässä 1 200 hehtaaria metsää. Nämä puut ajettiin Ojajärven pohjoispuolella olevan Valajärven sivuitse Kesijärvelle.

Puutavaran paljoutta Ruovedellä Torsten Ranckenin kuvaamana joskus 1920-luvulla. Pölit ovat kuormassa poikittain, joten reitti on ollut tasainen ja kuorma on voitu lastata suureksi. Lusto / Suomen Metsäyhdistyksen kokoelma.

Pitkät ja vielä pidemmät matkat

Tavanomainen Pitkän paanan ajo Punelian maisemista Hunsalaan oli noin 15 kilometriä. Yhteensä ajoa tuli kolmisen penikulmaa päivässä. Ajo Nummenrannan talosta Vahteristonmaalle, edelleen Kesijärvelle ja sieltä paluu Nummenrantaan koetteli hevosta ja miestä samaten noin 30 kilometrin verran.

Puolentoista kuorman tekniikalla voi matkat arvioida seuraavasti. Ensimmäisenä päivänä tuli ajomatkaa runsaat 45 kilometriä. Toisena päivänä tuli ajomatkaa kaikkineen reilu 40 kilometriä. Näin kahden päivän ajomatka oli lähes 90 kilometriä. Tällaisia urakoita ei varmaan tehty kovin usein. Yhtä lailla voi arvella, että näin ajettaessa oli talvi jo pitkällä, jolloin päivännäköä oli pitkään ja kelit olivat suotuisia.

Kamariherran valtakuntaa

Pitkä paana oli käytössä ja saanut nimensä jo 1920-luvulla. Se tuli käyttöön kapearaiteisen rautatien myötä. Kytäjän kartanon omistaja, kamariherra Hjalmar Linder aloitti 75 senttimetrin levyisen rautatien rakennuttamisen Hyvinkäältä vuonna 1907. Ensimmäinen juna ajoi Kytäjälle vuonna 1909. Vuonna 1911 liikennöitiin Karkkilaan, Högforsiin asti. Högforsin tehtaan tuotteiden sekä puutavaran kuljettaminen olivat radan rakentamisen pääaiheet. Tavaraliikenteen kuljetusennätykset saavutettiin ensimmäisen maailmansodan nousukauden aikana, jolloin tavaraa kuljetettiin 155 000 tonnia vuodessa. Matkustajaliikenteen suurin suorite taas kirjattiin toisen maailmansodan päättymisvaiheisiin; vuonna 1945 radalla kulki yli 190 000 matkustajaa. Viimeinen juna puuskutti ja vislasi vuonna 1967. Rautatie kulki pitkän matkaa Lopen pitäjässä.

Salmion kartano Punelian länsirannalla oli vuodesta 1909 alkaen Hjalmar Linderin omistuksessa. Hän myi tilan vuonna 1918 ja se meni edelleen Hyvinkään-Pyhäjärven Rautatie Aktiebolagille samaan vuonna. Yhtiön osakkeet menivät Högforsin Tehdas Osakeyhtiölle vuonna 1922. Linder oli omistanut Högforsin tehtaan vuodesta 1916 alkaen. Salmioon liitettiin tiluksia, niin että sen pinta-ala oli vuonna 1930 yhteensä 4 100 hehtaaria. Torppien itsenäistyminen pienensi Salmiota. Högforsin omistama rautatieyhtiö

omisti 1920-luvulla noin 8 000 hehtaaria metsiä. Näistä suuri osa oli Linderin peruja. Hjalmar Linder päätti päivänsä vuonna 1921. Högfors-yhtiö siirtyi Kymi Oy:n omistukseen vuonna 1941.

Suuria metsiä, isoja hakkuita

Loppi ja Tammela ovat eteläisittäin metsäisiä vedenjakajaseutuja. Erityisesti Lopella on ollut runsaasti yhtiöiden ja yhteisöjen metsiä. Niinpä suuria hakkuutymaita on riittänyt. 1950-luvulla yhtiöt omistivat Lopella metsiä 8 200 hehtaaria. Tämä oli 14,5 prosenttia maa-alasta, kun Hämeessä keskimäärin vastaava osuus oli 8,6 prosenttia. Suurimmillaan yhtiöiden maanomistus oli 1910-luvulla, 18,7 prosenttia maa-alasta. Asutustoiminnan johdosta yhtiöiden maaomistukset vähenivät. Yhtiöistä suurimpia maanomistajia Lopella olivat Hyvinkään-Pyhäjärven Rautatie Aktiebolag, Kymi Oy, H. G. Paloheimo Oy ja Tervakoski Oy. Suurimmat yksityiset maanomistajat olivat Hjalmar Linder ja H. G. Paloheimo. Myös Lopen seurakunta ja kunta olivat laajojen maa-alojen omistajia. Seurakunnalla oli 1940-luvulla noin tuhat hehtaaria metsää ja kunnalla yli 700 hehtaaria.

Antti Koskimäki

Lähteitä:

Haastattelut: Väinö Laakso, Aimo Pekkala, Pekka Sahari, Tapani Yrjönen. Havumäki, Urho. 1953. Lopen vaiheita. Loppi-Seuran julkaisu numero 1. Kallenautio, Jorma. 1976. Lopen historia kunnallisen itsehallinnon aikana I. Suorsa, Salli (toim.). 2005. Kolmen kylän kirja, elämää Pilpalan, Hunsalan ja Tevännön kylissä menneistä ajoista nykyaikaan. Kirjassa Kesälahti, Tapio. Rautatiet ja junaliikenne.

Luston kuulumisia

Nyt päättymässä oleva vuosi on ollut Suomen Metsämuseo Lustossa hyvin aktiivinen. Museokävijöitä on ollut tavoitteiden mukaisesti n. 34 000. MetKu-Metsäkuulttuuripäivillä oli ennätysyleisö, 5 000 kävijää. Luston näyttelyt ja tapahtumat ovat saaneet hyvän vastaanoton ja positiivista julkisuutta. Erikoisnäyttelyistä laajin on ollut ensi kevääseen saakka auki oleva Metsähallituksen 150-vuotisjuhlanäyttely, joka kiertää myös muualla Suomessa. Myös japanilaisen taiteilijan, Kai Higashiyaman Elämäni maisemia -näyttely sai paljon kiitosta. Kokoelma- ja tallennushankkeista kuluvana vuonna päättyi merkittävä yhteistyöhanke Metsähallituksen kanssa. Hankkeessa tehdyn luettelointi- ja digitointityön tuloksena Luston Kantapuu-museotietokannassa www.kantapuu.fi voi tutustua laajaan kokoelmaan Metsähallituksen historiaan liittyviä esineitä, valokuvia ja niiden taustatietoja. Laajemmista kokoelmahankkeista edelleen jatkuu Metsämiesten Säätiön rahoittama useampivuotinen Valtakunnallisten metsämuseokokoelmien kartoitus ja luettelointi -hanke.

Suomen Metsäsäätiö keräsi vuonna 2008 kohdennetulla keräyksellä Iso-Samperin hallille ja Koneaika -näyttelylle varoja, jotka luovutettiin kesän Metkujen yhteydessä Lustolle. Yli odotusten onnistuneen keräyksen myötä voitiin Lustossa saattaa loppuun vielä laajennushankkeen viimeistelyyn liittyviä investointeja. Näin mm. uudeksi monikäyttöiseksi oppimisympäristöksi tarkoitettu näyttelytila saatiin avattua yleisölle loppuvuonna.

Parhaillaan suunnitellaan vuoden 2010 toimintaa. Suunnitelmavuoden alusta toteutuu Suomen Metsämuseosäätiön siirto Maa- ja metsätalousministeriön hallinnon alalta Opetusministeriön hallinnon alalle ja samalla valtiosuusjärjestelmän piiriin. Siirtoa on selvitetty kahdessa eri työryhmässä (Lusto-työryhmä, Työryhmä-

muistio MMM 2005 ja Lusto-Sarka työryhmä, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:53). Siirto tuo tullessaan Lustolle valtakunnallisen erikoismuseon statuksen ja tarkoittaa myös joitain, lähinnä hallinnollisia muutoksia. Säätiön saama valtionavun taso säilyy siirrosta huolimatta entisellään, mutta keskeisenä haasteena on jatkossa paitsi toiminnan sisältöjen vakiinnuttaminen, myös toiminnan muun rahoituksen turvaaminen pitkällä aikavälillä. Riittävien taloudellisten resurssien saaminen laajan kiinteistön sekä museo- ja tietokeskustoiminnan ylläpitämiseksi on tässä taloudellisessa tilanteessa haasteellista. Myös tulevia kiinteistön peruskorjaustarpeita varten tulee jo voida varautua.

Viime vuosina Luston toimintaa ovat voimakkaasti leimanneet Luston laajennukseen liittyvät investoinnit, Iso-Samperin halli -hanke, Koneaika-näyttely ja muut pienemmät näihin liittyvät laajennusinvestoinnit. Suunnitelmavuonna on tarkoitus viimeistellä ja loppuunsaattaa vielä pienempiä investointeja edellisiin liittyen, näistä esimerkkinä Luston metsäkirjasto, jonka saavutettavuutta parannetaan rakentamalla kirjasto yleisötiloihin.

Kokoelma-, näyttely- ja tapahtumatoimintojen osalta tuleva perusnäyttelyuudistus vaatii resursseja, ja kokoelmatoiminnan henkilöstöä työllistävät myös useat käynnissä olevat digitointiprojektit. Myös pienempiä erikoisnäyttelyitä tullaan toteuttamaan yhteistyöhankkeina.

Yritysten ja yhteisöjen kanssa tehtyä toiminnallista yhteistyötä jatketaan. Yrityksiä kannustetaan oman historiansa tallentamiseen ja esittelyyn Luston kautta. Edelleen kehitetään yhteistyötä metsäaihepiiriä tallentavien museoiden kesken. Tämä joukko on organisoitunut pääosin yhteisen Kantapuu-kokoelmatietokannan kautta. Myös pohjoismaisten metsämuseoiden ja pohjoismaisen tiedekeskusverkon kanssa jatketaan yhteistyötä. Uusi

yhteistyöverkosto, joka on syntymässä Luston toimintaympäristöön, kulkee työnimellä ”Punkaharju Science Park”. Mukana yhteistyön ydinjoukossa ovat Itä-Suomen yliopiston eri tiedekunnat (kasvatustiede ja metsätieteellinen, mahdollisesti muitakin), Metla ja Lusto. Verkostoon kuuluu myös muita toimijoita.

Omasta ja koko Luston henkilökunnan puolesta haluankin lämpimästi kiittää teitä, hyvät yhteistyökumppanit ja Luston ystävät kuluneesta vuodesta. Tuleva vuosi tuo paljon haasteita tullessaan, mutta vahvan tukijajoukon turvin Luston toimintaa voidaan edelleen kehittää ja jalostaa, yhteistyössä.

Rauhallista joulun odotusta toivottaen

Helkamari Nolte

Lähetä metsähistoriallinen joulutervehdys!

Lusto on avannut uuden e-korttipalvelun. Sähköisen postikortin voi lähettää osoitteesta <http://www.lusto.fi/palvelut> valitsemalla valikosta kohdan e-kortti tai klikkaamalla Luston etusivulla olevaa e-kortti-banneria.

Korttien aiheet on valittu Luston kuva-arkistosta ja näyttelyiden teemoista. Kortin voi lähettää myös ruotsiksi, saksaksi ja englanniksi. Joulunajan valikoimissa on myös kaksi joulukuusiaiheista korttia.

Alla olevalla kortilla, jossa suomalaisen joulukuusen matka Belgiaan alkaa vuonna 1956, Luston väki lähettää oman tervehdyksensä kaikille Metsähistorian Seuran jäsenille!

Metsähistorian Seura

C/o Lusto, 58450 PUNKAHARJU

metsahistorian.seura@lusto.fi

www.lusto.fi/seura.html

Puheenjohtaja Juhani Huittinen
Lönnotinkatu 4 A 1, 50100 Mikkeli
P. 050 590 6575

juhani.huittinen@gmail.com

Varapuheenjohtaja Markku Rauhalhti
Paalikatku 13, 33400 Tampere
P. 050 68 980 rauhalhti@kolumbus.fi

Muut hallituksen jäsenet:

Jaana Laine, Matti Leikola,
Helkamari Nolte, Heikki Roiko-Jokela,
Liisa Siipilehto, Tapani Tasanen,
Jarmo Tammenmaa

Sihteeri Leena Paaskoski
Lusto, 58450 Punkaharju
P. 050 366 9552

leena.paaskoski@lusto.fi

Taloudenhoitaja Reija Turunen
Lusto, 58450 Punkaharju
reija.turunen@lusto.fi